

شعر امام شافعی

محمد بن

ادریس ..... شافعی

تحقیق و جمع آوری:

دکتر مجاهد مصطفی بهجت

شرح و ترجمه فارسی

دکتر عباس اطمینانی

مجله علمی و ادبی

شافعی، محمدبن، ادریس، ۱۵۰-۲۰۴ق

دیوان، فارسی

شعر، امام شافعی (محمدبن ادریس شافعی)/تحقیق و جمع‌آوری مجاهد
مصطفی بهجت؛ شرح و ترجمه فارسی: عباس اطمینانی. - سنندج: دانشگاه
کردستان، ۱۳۸۰.
۳۰۲ص.؛ جدول.

ISBN 964-7425-09-0

فهرست‌نویسی براساس اطلاعات فیبا.

فارسی - عربی.

کتابنامه: ص. ۲۳۷ - ۲۴۷.

۱. شعر عربی - قرن ۳ ق. ۲. شافعی، محمدبن ادریس، ۱۵۰ - ۲۰۴ ق. - نقد و
تفسیر. الف. مصطفی بهجت، مجاهد، گردآورنده. ب. اطمینانی، عباس - ۱۳۳۰ -
مترجم. ج. دانشگاه کردستان. د. عنوان

۸۹۲/۷۱۳

PJA۳۵۵۳/۵۹۰۳۳

۱۳۸۰

کتابخانه ملی ایران

محل نگهداری

م ۸۰ - ۱۷۷۱۶

سنندج - خیابان پاسداران - دانشگاه کردستان - انتشارات دانشگاه کردستان

تلفن: ۰۶۳-۶۶۶۰۰۶۶ نمایر: ۰۷۰-۶۶۶۰۰۷۰

دانشگاه کردستان

نام کتاب: شعر امام شافعی

گردآورنده: دکتر مجاهد مصطفی بهجت

مترجم: دکتر عباس اطمینانی

ناشر: انتشارات دانشگاه کردستان

نوبت چاپ: اول، ۱۳۸۰

تیراژ: ۲۲۰۰ جلد

مجری: نشر باغ‌نو (۲۲۷۱۳۳۳)

پیش‌گفتار

به نام خداوند بخشنده مهربان

خدا را سپاسگزارم که این توفیق را به من ارزانی داد تا بتوانم باری دیگر به سبک و شعر شافعی توجه کنم و تقریباً مجموعه کاملی از اشعار او را در دسترس خوانندگان آگاه قرار دهم این کتاب ترجمه کامل ابیات «شعر شافعی» است که به کوشش و تحقیق دکتر مصطفی بهجت فراهم گردیده
مزایای این مجموعه

۱- بررسی سبک شناسانه شعر شافعی

۲- معرفی دقیق منابع و مأخذ خطی و چاپی

۳- طبقه بندی اشعار و تشخیص اشعار منتسب به او

۴- جامعیت این مجموعه نسبت به دیوانهای دیگر

به هر حال مزایای مذکور برابر آن داشت که به ترجمه آن روی آورم و بتوانم به همت مسوولان محترم و یاری کارکنان صدیق معاونت پژوهشی دانشگاه کردستان آنرا به زیور طبع بیارایم. پیشاپیش از آنان و از راهنمایی‌های بیدریغ استادان گرامی گروه ادبیات عرب و فقه شافعی که گاه‌گاه برای حل پاره‌ای از مشکلات به ایشان مراجعه کرده و مرا یاری نموده‌اند بسیار تشکر می‌کنم و توفیق روزافزون همه آن عزیزان را از خدای بزرگ خواهانم.

برای مزید فایده مجموعه مذکور را با دیوانهای چاپ شده‌ای که از محمد عقیف الرغبی و دکتور امیل بدیع یعقوب و دکتور محمد عبدالمنعم خفاجی و محمد عبدالرحیم در دسترس داشتیم مقایسه کرده مجموعه‌ای از اشعار را که در کتاب «شعر شافعی» نبود در بخش ضمیمه همراه با ترجمه کامل آنها فراهم کرده اضافه نموده‌ام تا خوانندگان را از بسیاری از دواوین که اخیراً از امام شافعی در کشورهای عربی چاپ می‌شوند بی‌نیاز گرداند. امید است که مقبول اهل نظر گردد.

والحمد لله رب العالمین

والصلاة والسلام علی سید المرسلین و آله و صحبه اجمعین

دانشگاه کردستان

گروه ادبیات فارسی

عباس اطمینانی

۸۰/۳/۸

□ مقدمه پژوهشگر

الحمد لله رب العالمين و الصلاة و السلام على سيد المرسلين و على آله و صحبه اجمعين

توجه من به امام شافعی بعنوان شاعری مبتکر پیش از سال ۱۹۷۶ میلادی بوده آنگاه که فصلی از رساله دکتری خود را به او بعنوان یکی از شاعران متمایل به فرهنگ اصیل اسلامی در ادب عرب اختصاص داده بودم اما بعدها هم از آن جدا نشدم بلکه پیوسته برای دستیابی به اشعار بیشتری از او می‌کوشیدم، تلاش من این بود شعر او را از خلط و تداخلی که با شعر دیگران پیدا کرده برهانم و به اشعاری که انتساب آن‌ها به وی صحیح و مطمئن باشد دست یابم و گرد و غبار قرون را از چهره شعر امام شافعی بزدایم.

هرگاه که تصمیم می‌گرفتم که مجموعه شعری را که بدست آورده‌ام چاپ کنم احساس گناه می‌کردم که مبدا نسبت به وی کوتاهی کرده باشم یا آنچه را که در تاریخ اسلام شایسته مقام وی نیست به او نسبت دهم پس برای رسیدن به نمونه‌ای بهتر و کاملتر تلاش خود را بیشتر می‌کردم و به بررسی و تحقیق و دقت و تفحص فراوان در اشعار منتسب به او می‌کوشیدم.

موانعی که یک محقق در مورد الگوئی شامخ همچون شافعی دارد یکی روش علمی انتقادی است که باید پژوهشگر حتی الامکان از تحقیقاتی که در باره موضوع مورد تحقیق از قدیم تا حال شده و بسیار زیاد هم هستند آگاه شود، این پژوهشها در مورد مناقب شافعی و کتابهایی که بنام طبقات شافعی نوشته شده متجاوز از پنجاه کتاب و رساله است که بعضی از آنها بصورت نسخ خطی مانده‌اند و دستیابی بدانها دشوار است. مورد دیگر مانع روانی است چون وجهه فقهی امام چهره ادبی او را پوشانده است. مانع دیگر این است که گردآوری مجموعه شعری صحیح ایشان نیاز دارد به مراجعه به مآخذ و مصادر فراوان، و استقصا در مجموعه‌های شعر دوره عباسی که آن نیز مستلزم داشتن اراده قوی و استقامت فراوان بود.

با وجود موانع مذکور به حمد خداوند متعال توانستم مجموعه‌ای از اشعار او را جمع‌آوری کنم من به مجموعه‌های شعر شافعی که متأخران معاصران فراهم کرده‌اند اعتماد نکرده‌ام هر چند از آنان هم بهره برده‌ام.

با مراجعه به کتب طبقات، مناقب، تواریخ و مراجع ادبی و منتخبات شعری و ادبی، صحت و سقم آنها را مشخص نموده‌ام این مجموعه را در دو بخش جای داده‌ام.

بخش اول: شعرهائی است که قطعاً در مراجع مختلف به نام شافعی ثبت شده‌اند و هیچ جای تردید نیستند.

این بخش چهارصد بیت است که در یکصد و سی و پنج کتاب آمده‌اند.
بخش دوم: انتساب آنها به شافعی ثابت نشده و ممکن است از او یا از دیگران باشد.
این بخش سیصد و پنجاه بیت است که در یکصد و سه کتاب گرد آمده‌اند.
بخش اخیر از لحاظ درجه انتساب به شافعی متفاوت است.

۱- بعضی از آنها از لحاظ لغت و مضمون ارجح است که به شافعی منسوب باشند.

۲- دوم اشعاری هستند که می‌توانند بدون مرجح به او یا دیگران منسوب شوند.

۳- سوم اشعاری که به او منسوب شده اما بدلائیل سبک‌شناسی بهتر است آنها را از او

ندانیم.

۴- اشعاری که بعید است از او باشد.

۵- شعر شاعران دیگری که شافعی بعنوان مثال و شاهد ذکر کرده اما بعدها به او

منسوب کرده‌اند.

ترتیب اشعار

بر حسب قافیه و به روال حروف الفبا است.

قوافی هر حرف بر حسب حرکت حرف روی یا ضمائری که بدان متصل شده ذکر

شده است.

اگر حرکات یکسان بوده بر حسب وزن مرتب شده‌اند.

هر قطعه شعری را شماره‌گذاری کرده‌ام گاهی دو قطعه شعر از لحاظ وزن و قافیه یا

موضوع و محتوی شبیه به هم بوده‌اند اما چون در دو مرجع مختلف آمده‌اند. با دو

شماره آنها را بر اساس دوره نگارش نوشته‌ام.

ابیات هر قطعه شعر را نیز شماره‌گذاری کرده‌ام و اگر اختلافی در روایات اشعار در

متون مختلف بوده یا مناسبتی برای سرودن آن گفته باشند و ذکر آنها برای درک شعر

لازم بوده است نوشته‌ام.

وزن و بحر ابیات را هم به شکل کامل ضبط کرده‌ام.

در استخراج ابیات به ترتیب علامت مأخذ عمل کرده و متن قدیمترین کتاب را

ترجیح داده‌ام گاهی برای کامل کردن روایت از مصادر صحیح متأخر نیز بهره برده‌ام.